

D / N G
T / / D

Orgaan foar de Fryske taal

Fries in de voorschoolse fase

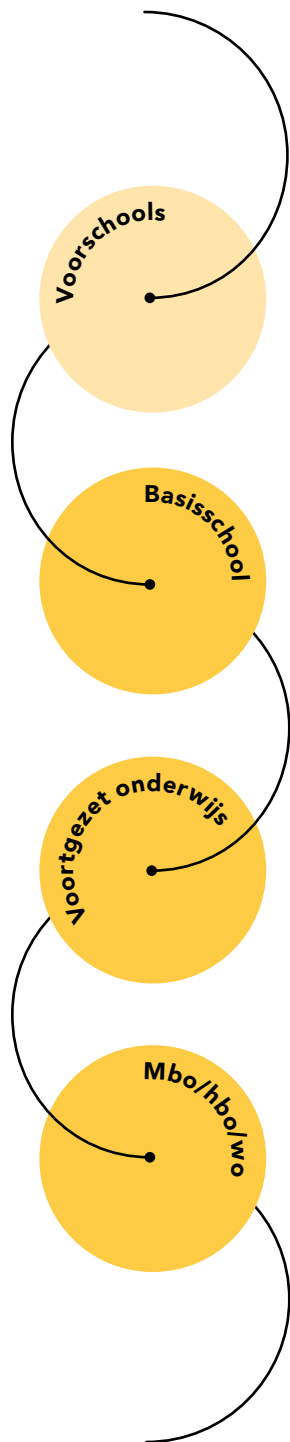
Advies aan de Provincie Fryslân en de Rijksoverheid

D / N G
T / / D

Orgaan foar de Fryske taal

Fries in de voorschoolse fase

Advies aan de Provincie Fryslân en de Rijksoverheid

Samenvatting

Zowel de Provincie Fryslân, het Rijk als de Raad van Europa onderstrepen in hun bestuursafspraken en rapportages het belang van de doorgaande leerlijn voor het beschermen en bevorderen van de Friese taal.

De voorschoolse fase is hierin een kwetsbare schakel, omdat er geen wettelijke bevoegdheid ligt: kinderdagverblijven en kinderopvang zijn niet verplicht om Fries aan te bieden. De helft van de locaties in Fryslân doet dat echter wel, dankzij de jarenlange inzet van de Provincie Fryslân, SFBO en betrokken medewerkers.

Hoe kan het dat de andere helft dat niet doet en dat kinderen dus nog niet overal in de provincie dichtbij huis toegang hebben tot Friestalige kinderopvang? DINGtiid, orgaan voor de Friese taal, heeft zich de afgelopen maanden over die vraag gebogen, met als doel Rijk en Provincie Fryslân hierover te kunnen adviseren. Dit hebben wij gedaan door met alle belanghebbenden te praten en te horen waar zij mogelijkheden zien om die situatie te verbeteren.

Die gesprekken met het veld bevestigen eerdere constatering en aanbevelingen van de Raad van Europa en het Rijk: de doorgaande leerlijn Fries moet worden geborgd door Fries in het voorschools onderwijs te versterken. Juist omdat dit een sector is waar geen wettelijke bevoegdheid ligt, vraagt zoiets om beslissend leiderschap van de Provincie en van de gemeenten.

In dit rapport worden verschillende mogelijkheden en kansen gesignaleerd. De belangrijkste constatering is dat er geen draagvlak is voor een extra wettelijke verplichting. De belangrijkste aanbeveling ligt in het verlengde van eerdere adviezen van de Raad van Europa en het Rijk en wordt gedaan aan de Provincie Fryslân: maak deze schakel in de doorgaande lijn tot prioriteit en toon beslissend leiderschap. Het is cruciaal voor het borgen van de doorgaande leerlijn en er is behoefte aan en draagvlak voor dat leiderschap in het veld.

Inhoudsopgave

1	Introductie	5
2	Definities en wettelijk/beleidsmatig kader	12
3	Praktijk: tweetalige kinderopvang in Fryslân	17
4	Conclusie en aanbevelingen	25
5	Bronnen	28
	Bijlage 1 Gesprekpartners	31

1 Introductie

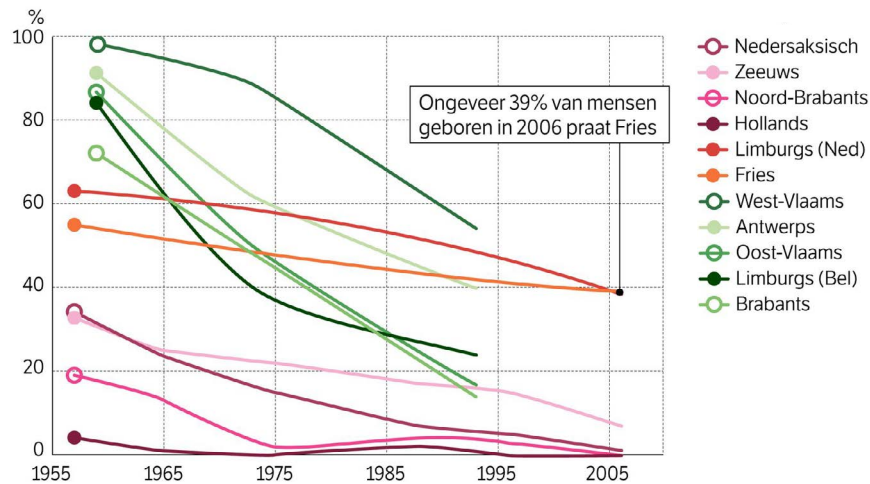
Fries in Fryslân

In Fryslân wordt door de meerderheid van de inwoners (zo'n 70%) zowel Fries als Nederlands gesproken. De rest van de inwoners van Fryslân beheerst het Fries passief en verreweg het grootste gedeelte geeft aan het prima te kunnen verstaan (Provincie Fryslân, 2020). Een groot deel van die Friessprekenden is dat al van kinds af aan. Kinderen die opgroeien in Fryslân, krijgen het Fries van huis uit mee en/of komen buitenshuis in aanraking met het Fries: bij vrienden, familie, in de winkel, op straat, of – vanaf de leeftijd van vier – op school. Ook voordat ze naar school gaan, kan het al zijn dat zij het Fries tegenkomen op het kinderdagverblijf of locaties voor peuteropvang. In Fryslân is namelijk iets meer dan de helft van alle kinderopvanglocaties gecertificeerd door het Sintrum Frysktalige Berne-opfang en daarmee officieel tweetalig Fries-Nederlands (SFBO, 2022).

Dat kinderen op de kinderopvang in aanraking komen met het Fries is zeer belangrijk voor hun taalontwikkeling, en voor de Friese taaloverdracht. Uit tal van onderzoeken blijkt dat substantiële input – dus: taalaanbod – cruciaal is voor een succesvolle taalontwikkeling. Bovendien geldt: hoe jonger het kind, des te groter de kans dat een sterke taalontwikkeling wordt bereikt (De Graaf, Delarue, & De Coninck, 2019). Als die input van het Fries er niet is, bestaat er risico op taalverlies. Dat betekent dat ook bij kinderen die het Fries van huis uit meekrijgen, de kans bestaat dat zij hun thuistaal verliezen wanneer zij te weinig input krijgen in het Fries. Het is daarom belangrijk om al in de voorschoolse periode kinderen van input in hun thuistaal te voorzien (Cummins, 2001).

Een succesvolle taalontwikkeling is niet alleen waardevol voor het individuele kind. In groter verband is het doorgeven van de Friese taal aan de volgende generatie ook belangrijk voor de vitaliteit en toekomstbestendigheid van het Fries. Uit onderzoek blijkt keer op keer dat, al doet het Fries het beter dan andere streektaalen, een daling te zien is van het aantal sprekers (Versloot, 2020; Provincie Fryslân, 2020). Zo blijft de situatie, ondanks grote inspanningen van Rijk en Provincie, onverminderd kwetsbaar.

Het verloop van het streektaalgebruik op basis van geboortjaar

Figuur 1: Streektaalgebruik in Nederland, volgens geboortjaar (Versloot, 2020)

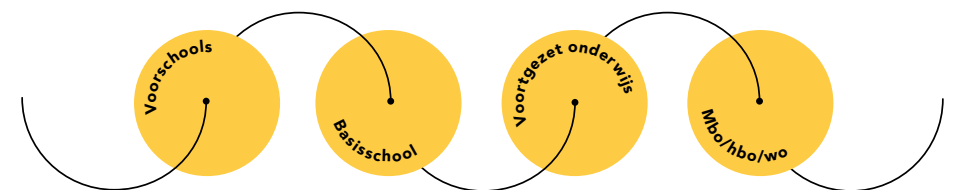
Zorgplicht Rijk en Provincie: doorgaande leerlijn Fries

Een van de ambities van de Provincie Fryslân is dat, “van peuter tot promovendus, de goede randvoorwaarden voor het gebalanceerd aanbieden van de Friese taal zijn gecreëerd”. Deze ambitie is verwoord in de Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur (BFTK 2019-2023, p. 13), waarin het Rijk en de Provincie Fryslân afspraken maken en doelen stellen ten aanzien van het bevorderen van de Friese taal en cultuur (Rijksoverheid, 2018).

Die ambitie komt voort uit de zorgplicht voor het Fries, die Rijk en Provincie hebben. Het Fries heeft als minderheidstaal in Nederland een speciale status. Met de Wet gebruik Friese taal uit 2014 is namelijk wettelijk vastgelegd dat Fries en Nederlands de officiële talen zijn in de provincie Fryslân. Niet alleen door landelijke wetgeving, maar ook door verplichtingen die Nederland is aangegaan in Europees verband wordt zorggedragen voor het Fries. Europese minderheidstalen als het Fries kunnen vanwege hun kwetsbare positie op Europees niveau worden beschermd door het Kaderverdrag voor de bescherming van nationale

minderheden (hierna: het Kaderverdrag) en het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden (hierna: het Handvest) – als hun land het Kaderverdrag en/of Handvest althans heeft ondertekend en geratificeerd. Nederland heeft de ratificatie van het Handvest in 1996 doorgevoerd, en zich hiermee verplicht tot het actief beschermen en bevorderen van de Friese taal. Het Kaderverdrag werd in februari 2005 geratificeerd. De BFTK is eigenlijk de implementatie van die Europese afspraken.

Het beschermen en bevorderen van het Fries betekent – naast alle randvoorwaarden die nodig zijn op het gebied van het gebruik van de taal – uiteindelijk: het stabiliseren of vergroten van het aantal sprekers. Onderwijs is hiervoor een van de belangrijkste middelen, en daarom ook een van de belangrijkste onderwerpen in het Handvest en in de BFTK. Via het onderwijs kan veel worden bereikt betreffende het bevorderen van het aantal sprekers en de kwaliteit van het Fries. Onderwijs is een breed begrip. Het loopt van voorschoolse educatie tot en met wetenschappelijke promotieplekken. Cruciaal hierbij is het goed op elkaar aansluiten van de verschillende leerfasen en onderwijsniveaus. Als het kind pas op de basisschool in aanraking komt met het Fries en op de kinderopvang alleen Nederlands heeft gehoord, is al een cruciale slag verloren. De taalinput die het jonge kind krijgt, vormt namelijk zijn taalidentiteit (Cummins, 2001).

Figuur 2: Doorgaande leerlijn: de fasen van voorschools tot wetenschappelijk en beroepsonderwijs

Fries in de voorschoolse fase

In het Handvest (Council of Europe, 1992, artikel 8.1.a) staat het volgende artikel over voorschools onderwijs, waarvan Nederland artikel a.ii heeft ondertekend:

1. *With regard to education, the Parties undertake, within the territory in which such languages are used, according to the situation of each of these languages, and without prejudice to the teaching of the official language(s) of the State:*
 - a)
 - i) *to make available pre-school education in the relevant regional or minority languages; or*
 - ii) ***to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages; or***
 - iii) *to apply one of the measures provided for under (i) and (ii) above at least to those pupils whose families so request and whose number is considered sufficient; or*
 - iv) *if the public authorities have no direct competence in the field of pre-school education, to favour and/or encourage the application of the measures referred to under (i) to (iii) above;*

Met voorschools onderwijs worden de geïnstitutionaliseerde en georganiseerde vormen van kinderopvang voor kinderen van 0-4 jaar bedoeld, die ook officieel door de overheid bekostigde vroegvoorschoolse vve-programma's¹ mogen verzorgen: kinderdagverblijven en locaties voor kinderopvang².

¹ Vve betekent 'voor- en vroegschoolse educatie'. Het doel van vve is om kinderen met (een risico op) een onderwijsachterstand een betere start te geven. Kinderen kunnen die vorm van educatie volgen op een locatie voor peuteropvang of op de kinderopvang. De gemeente bepaalt of een kind hiervoor in aanmerking komt. Dit gaat meestal via het consultatiebureau, dat het kind dan een zogenaamde vve-indicatie geeft.

In iedere gemeente gelden andere voorwaarden voor die vve-indicatie. (Rijksoverheid, g.d.-a).

² In sectie 2 wordt nader ingegaan op de verschillen tussen deze vormen van kinderopvang.

Op basis van het recentste rapport van de Europese Committee of Experts, waarin getoetst wordt hoe goed Nederland zich aan het Handvest houdt en hoe het ervoor staat met het Fries, werd aan Nederland door het Committee of Ministers nadrukkelijk aanbevolen om het Friestalige onderwijs op alle niveaus van educatie te bevorderen (Committee of Ministers, 2020). Als reactie hierop verwijst het Rijk naar de BFTK en Taalplan Frysk 2030, en zegt het Rijk het volgende over de voorschoolse fase en de rol van de Provincie:

“The role of Frisian will also be strengthened in the education sectors where it is not a mandatory subject (early childhood education, secondary vocational education, higher education and special education). This requires decisive guidance by the provincial authorities.” (Committee of Experts, 2019 p. 32)

Provincie en Rijk onderstrepen in de huidige BFTK inderdaad het belang van de doorgaande leerlijn (BFTK 2019-2023, p. 15) en de Provincie Fryslân heeft samen met verschillende partners uit het veld specifieke ambities ten aanzien van Fries in het onderwijs verder uitgewerkt in het Taalplan Frysk 2030 (Provincie Fryslân, g.d.-a). Met Taalplan Frysk 2030 heeft de Provincie het doel om alle kinderen in Fryslân de mogelijkheid te geven om het Fries te leren. De Provincie streeft ernaar dat het vak Fries uiterlijk in 2030 op “alle basisscholen en scholen voor het voortgezet onderwijs op voldoende niveau wordt aangeboden”. Bij de andere onderwijsniveaus (voorschoolse educatie, mbo, hbo, universiteit en speciaal onderwijs) wordt ingezet op het “versterken van de doorgaande leerlijn” (Provincie Fryslân, g.d.-b).

Wat de voorschoolse fase betreft, heeft de Provincie de uitvoering van zijn ambities grotendeels belegd bij het Sintrum Frysktalige Berne-opfang (hierna: SFBO), dat door de Provincie wordt bekostigd. Dit is een organisatie die locaties in het voorschools onderwijs steunt bij het ontwikkelen van taalbeleid en de uitvoering hiervan in de praktijk.

Vanuit de zorgplicht voor het Fries heeft het Rijk op zijn beurt in de Wet Kinderopvang (2005; WkO. Hierna: Wet Kinderopvang) ruimte gegeven aan kinderdagverblijven en locaties voor peuteropvang om het Fries te gebruiken naast het Nederlands: *“Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal worden gebruikt”* (Wet Kinderopvang,

artikel 1.55, lid 1). Zo'n zelfde ruimte wordt dus ook gecreëerd voor andere levende streektalen in Nederland. Maar ook in een groter kader blijkt dat het Rijk zich meer en meer bewust wordt van het belang van twee- en meertaligheid in de voorschoolse fase. Het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid heeft recent nog een groot onderzoek laten uitvoeren door de Universiteit van Amsterdam naar de voordelen en gevolgen van meertalige (in dit geval Engels-Nederlandse) kinderopvang. De onderzoekers concluderen dat de weg vrij zou moeten worden gemaakt om meertalige dagopvang op grotere schaal mogelijk te maken (Mind-team, 2021).

Doelstelling en leeswijzer

Alle neuzen staan dezelfde kant op, zo lijkt het. Maar als de voordelen van meertaligheid in de voorschoolse fase en van het belang van die fase voor het succesvol doorgeven van het Fries algemeen bekend zijn, hoe kan het dan dat nog maar iets meer dan de helft van de locaties voor kinderopvang of peuteropvang tweetalig is? Met als gevolg dat ouders en hun kinderen nog niet overal in Fryslân goede toegang hebben tot Friestalige kinderopvang.

DINGtiid heeft zich de afgelopen maanden gebogen over die vraag, met als doel om Rijk en Provincie Fryslân daarover te kunnen adviseren. Dat hebben we gedaan door met alle belanghebbenden te praten en te horen waar zij mogelijkheden zien. Wij hebben ons specifiek gericht op de twee vormen van georganiseerde/geïnstitutionaliseerde kinderopvang die er in Nederland zijn voor kinderen in de leeftijdscategorie 0-4 jaar: kinderdagverblijven en locaties voor peuteropvang. We laten ouderparticipatiecrèches of gastouders hier dus buiten beschouwing.

De focus lag op de volgende vragen:

- Wie zijn verantwoordelijk voor het realiseren van de ambities op het gebied van de Friese taal in de voorschoolse fase?
- Hoe kunnen overheden meer grip krijgen op die commerciële sector?
- Worden voorschoolse locaties genoeg gefaciliteerd bij het aanbieden van het Fries?
- Zou het wettelijk verplicht moeten worden om Fries aan te bieden op het kinderdagverblijf of locaties voor peuteropvang?
- Hoe ziet het veld het Fries in de voorschoolse fase? Wat zou er anders kunnen om het Fries een betere plek te geven binnen het voorschools onderwijs?

Dit rapport is als volgt opgebouwd: in sectie 2 wordt relevante achtergrondinformatie gegeven en de context geschetst. Hierbij wordt aandacht besteed aan de betreffende (en soms ingewikkelde) wet- en regelgeving in de voorschoolse fase. Ook worden hier de ambities van Rijk en Provincie Fryslân betreffende Fries in de kinderopvang aangehaald. In sectie 3 wordt stilgestaan bij de praktijk: hoe wordt momenteel door verschillende partijen in het veld uitvoering gegeven aan die ambities en waar liggen volgens hen de problemen, mogelijkheden en kansen? Sectie 4 bevat de conclusies en geeft concrete aanbevelingen aan zowel Rijk, Provincie als gemeenten.

In bijlage 1 staan onze gesprekpartners opgenomen. In het rapport zelf wordt niet direct verwezen naar de gesprekken die wij hebben gevoerd, maar wordt een gedeelde visie gepresenteerd. Die visie hebben wij opgetekend op basis van alles gesprekken en is in concept aan de partijen in het veld voorgelegd en met hen besproken in een DINGpetear op 3 oktober 2022.

2 Definities en wettelijk/beleidsmatig kader

Kinderopvang in Nederland

Het landelijk beleid voor kinderopvang heeft twee doelen: (1) de arbeidsparticipatie van ouders bevorderen en (2) de ontwikkeling van kinderen stimuleren. In de Wet Kinderopvang zijn er voor kinderen van 0 tot 4 jaar twee wettelijke vormen van kinderopvang: **het kinderdagverblijf** en **de gastouderopvang**. De gastouderopvang laten wij in dit advies buiten beschouwing.

Werkende ouders krijgen, afhankelijk van hun inkomsten, kinderopvangtoeslag voor het gebruik van kinderdagverblijf van het Rijk via de Belastingdienst. Gemeenten hebben de taak om te stimuleren dat peuters, van wie de ouders niet in aanmerking komen voor de kinderopvangtoeslag, ook kunnen meedoen aan kinderopvang en educatieprogramma's. Meestal zorgen gemeenten voor een subsidie voor twee dagdelen (acht uren per week, 40 weken per jaar). Ouders betalen in die gevallen een ouderbijdrage, net als de eigen bijdrage van ouders die kinderopvangtoeslag krijgen.

Groepen met kinderen van 2 tot 4 jaar worden vaak **peuteropvang** genoemd. Met de Wet harmonisatie kinderopvang en peuterspeelzaalwerk (2018) werden de eerdere peuterspeelzalen gelijkgesteld aan peuteropvang en moesten die voldoen aan dezelfde kwaliteitseisen als een kinderdagverblijf. Sinds 2018 staan alleen kinderdagverblijven – verplicht – geregistreerd in het Landelijk Register Kinderopvang (LRK).

Op zowel kinderdagverblijven als locaties voor peuteropvang kan vve worden verzorgd. Vve is voorschoolse educatie voor kinderen van 2,5 tot 4 jaar oud.

Het consultatiebureau geeft kinderen met (risico op) een onderwijsachterstand een zogenaamde vve-indicatie. In elke gemeente gelden andere voorwaarden voor de vve-indicatie (Rijksoverheid, g.d -a). De Friese gemeenten hebben met de GGD Fryslân ongeveer allemaal dezelfde definitie van de vve-doelgroep. De voorschoolse educatie is voor kinderen met een vve-indicatie een verplicht programma voor

deelname van 16 uur per week. Ouders betalen een ouderbijdrage voor 8 uur per week, via de kinderopvangtoeslag of via de werkwijze voor de peuteropvang. Gemeenten betalen de extra 8 uur per week.

Toezicht

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor de handhaving van de kwaliteitseisen in de kinderopvang (Rijksoverheid, g.d -b). De onderwijsinspectie ziet erop toe dat gemeenten handhaven op de kwaliteit (Inspectie van het Onderwijs, 2022). De gemeente heeft de inspectie van kinderopvang belegd bij de GGD. De GGD kijkt bij de inspectie naar vier specifieke thema 's: (1) de ontwikkeling van het kind, (2) de veiligheid van de kinderopvang, (3) vaste gezichten en groepen op de kinderopvang en (4) de opleiding en ondersteuning van medewerkers op de kinderopvang (Rijksoverheid, g.d -b). Iets als taalbeleid is geen verplicht onderdeel van het pedagogisch beleid en valt dus ook niet binnen een van de thema's waar toezicht op wordt gehouden. De GGD toetst wel op voertaal overeenkomstig artikel 1.55 van de Wet Kinderopvang.

Wettelijk en beleidsmatig kader: Fries in de kinderopvang

Europees Handvest

Met de ratificatie van het Handvest heeft Nederland zich verplicht tot de bescherming en bevordering van het Fries. Onder andere op het gebied van onderwijs (Council of Europe, 2022), en hiermee ook specifiek het voorschools onderwijs (artikel 8.1.a.ii) (Council of Europe, 1992):

Artikel 8.1.a.ii: ... to make available a substantial part of pre-school education in the relevant regional or minority languages.

Kaderverdrag voor de bescherming van nationale minderheden

Het Kaderverdrag is een verdrag voor het beschermen van personen die tot een nationale minderheid behoren. Het Kaderverdrag beschrijft rechten die nationale minderheden hebben en de verplichtingen die een staat tegenover die nationale minderheden heeft.

Op het gebied van onderwijs heeft de staat, in dit geval Nederland, de verplichting om onderwijs in de minderheidstaal te verzorgen, op zowel private als publieke scholen (Council of Europe, 2022). In artikel 14 van het Kaderverdrag wordt ingegaan op het recht om als nationale minderheid de minderheidstaal te leren:

Article 14

1. *The Parties undertake to recognise that every person belonging to a national minority has the right to learn his or her minority language.*
2. *In areas inhabited by persons belonging to national minorities traditionally or in substantial numbers, if there is sufficient demand, the Parties shall endeavour to ensure, as far as possible and within the framework of their education systems, that persons belonging to those minorities have adequate opportunities for being taught the minority language or for receiving instruction in this language.*
3. *Paragraph 2 of this Article shall be implemented without prejudice to the learning of the official language or the teaching in this language.*

Wet gebruik Friese taal

In de Wet gebruik Friese taal van 2014 is wettelijk vastgelegd dat Fries en Nederlands de officiële talen zijn in de provincie Fryslân (Overheid, 2014).

Fries in de Wet Kinderopvang

In de Wet Kinderopvang, artikel 1.55, wordt het gebruik van het Fries in de kinderopvang toegestaan: "Bij kinderopvang in een kindercentrum of in een voorziening voor gastouderopvang wordt de Nederlandse taal als voertaal gebruikt. Daar waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal worden gebruikt" (Overheid, 2022,- a). Het Fries mag dus naast het Nederlands worden gebruikt, maar er ligt geen wettelijke verplichting voor het gebruik van het Fries. Dat verschilt sterk met de situatie in het primair en voortgezet onderwijs, waar deze verplichting voor scholen in het Friese taalgebied wel in de wet is opgenomen (Provincie Fryslân, g.d.).

Gedeelde ambities: BFTK

Met als basis het Handvest, het Kaderverdrag en landelijke wetgeving, worden in de BFTK de afspraken tussen Rijk en Provincie vastgelegd ten aanzien van het bevorderen van de Friese taal en cultuur (Rijksoverheid, 2018). In die BFTK wordt ook ingegaan op de bevordering van het Fries in het voorschools onderwijs.

Zo hebben Rijk en Provincie – zoals eerder al aangehaald – met elkaar afgesproken dat, "van peuter tot promovendus, de goede randvoorwaarden voor het gebalanceerd aanbieden van de Friese taal zijn gecreëerd" (BFTK 2019-2023, p. 13) en dat de verschillende onderwijsniveaus goed op elkaar aansluiten (BFTK 2019-2023, p. 15). Ook willen Rijk en Provincie "voldoende opleidingsmogelijkheden (incl. nascholing) voor begeleiders in voorschoolse voorzieningen" (BFTK 2019-2023, p. 15) verzorgen, zoals "adequate voorlichting aan ouders, kinderopvangorganisaties en de betreffende zorg- en onderwijsinstellingen over het belang van en het omgaan met het Fries in een meertalige opvoeding" (BFTK 2019-2023, p. 17-18).

Over het materiaal voor het voorschools onderwijs wordt geschreven dat er genoeg materiaal voor de doelgroep van 0 - 4 jaar beschikbaar is, en gemaakt zal worden. Ook zal dat materiaal structureel gebruikt worden (BFTK 2019-2023, p. 18).

Tenslotte zet de Provincie in "op de verdere groei en beschikbaarheid van Friese, twee- of meertalige voorzieningen voor kinderopvang, peuteropvang en gastouderopvang voor alle ouders in Fryslân. Hierbij is kwaliteitsborging en de begeleiding ruimschoots zo belangrijk als de kwantitatieve groei" (BFTK 2019-2023, p. 19). De specifieke ambities vanuit de Provincie en de hierbij behaalde partners ten aanzien van Fries in het onderwijs zijn verder uitgewerkt in het Taalplan Frysk 2030 (Provincie Fryslân, 2021).

Landelijke ontwikkelingen

Meertaligheid in de voorschoolse fase

Als vertaling van de ondertekende verplichting in het Handvest heeft het Rijk Fries in de kinderopvang mogelijk gemaakt door de Wet Kinderopvang hierop aan te passen. De uitzondering op het algemene voorschrift in de eerste zin van het wetsartikel 1.55 ("... de Nederlandse taal als voertaal... ") geldt alleen voor regionale en streektalen, dus niet voor migrantentalen. Datzelfde wetsartikel biedt in de derde zin wel deze ruimte: "... meertalige buitenschoolse opvang kan worden verzorgd." Meertaligheid in algemene zin is natuurlijk breder: veel kinderen in Nederland zijn tweetalig, omdat ze een andere taal als thuistaal hebben.

Ook die meertaligheid in algemene zin heeft tegenwoordig de aandacht van het Rijk, zo blijkt uit een onderzoek dat het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid recent heeft laten uitvoeren door de Universiteit van Amsterdam naar meertaligheid in de kinderopvang. In binnen- en buitenland is steeds meer aandacht voor meertaligheid in het onderwijs en de positieve effecten die dat heeft op zowel de taalontwikkeling als de cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. Er worden steeds vaker meertalige leerlijnen aangeboden in het hoger, voortgezet en basisonderwijs en dat heeft ook geleid tot meer vraag naar meertalige kinderopvangmogelijkheden. Dit was recent reden voor het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid om het onderzoek naar meertaligheid in de kinderopvang te laten uitvoeren. Het ging hierbij om een proef waarin werd gekeken naar het aanbieden van tweetalige opvang waarin Nederlands en Engels als voertaal werden gebruikt.

De resultaten van het onderzoek laten zien dat hoe meer aanbod er in de vreemde taal was, des te beter het begrip en gebruik van die taal werd. Het aanbieden van maximaal 50% van het aanbod in het Engels leek geen negatieve invloed te hebben op de Nederlandse taalontwikkeling van de kinderen. Daarom constateert het MIND-team dat, gezien de meertalige wereld waarin wij ons bevinden, "de weg vrij zou moeten worden gemaakt om meertalige dagopvang op grotere schaal mogelijk te maken". Daarnaast zet het team ook in op het gebruik van de verschillende thuishalen die een groep rijk is. Locaties kunnen zo laten zien dat alle talen een plekje kunnen hebben op de opvang, en dat zoiets een positieve invloed op het zelfvertrouwen en welzijn van de kinderen heeft (Project MIND-team, 2021).

Zulke meertaligheid speelt natuurlijk ook in Fryslân. Het is een extra uitdaging waar voorschoolse locaties voor staan, naast het geven van een plek aan het Fries naast het Nederlands.

De meertalige wereld waarin we ons bevinden vergroot bovendien het belang van taalbeleid, waarin kinderopvanglocaties hun visie op (meertalige) taalontwikkeling kunnen opschrijven en toelichten. Momenteel is dat nog geen verplicht onderdeel van het pedagogisch beleid en dus wordt er ook geen toezicht op gehouden door de GGD.

3 Praktijk: tweetalige kinderopvang in Fryslân

SFBO

Sintrum Frysktalige Berne-opfang is de door de Provincie bekostigde organisatie die van onderop probeert kinderopvangorganisaties de meerwaarde van tweetalig onderwijs te laten zien en hen steunt bij het aanbieden hiervan. Verder zorgt SFBO voor de certificering van de locaties en verzorgt het, met de Afûk, passend materiaal dat aansluit bij de vraag van het veld.

Er zijn verschillende modellen om in de praktijk met het tweetalige beleid te werken. SFBO kijkt hierbij altijd naar de mogelijkheden die er zijn per locatie. De randvoorwaarden zijn altijd dat het Fries een groot aandeel in het geheel moet hebben (minimaal 50%). Daarnaast worden duidelijke taalafspraken gemaakt, zodat de talen niet gemengd worden aangeboden, maar duidelijk zijn afgebakend. De taalafspraken worden op maat gemaakt met de begeleiding van SFBO (SFBO, e-mail, 18 oktober 2022).

Een onafhankelijke visitatiecommissie van SFBO beoordeelt de locaties op de uitvoering van het beleid. Als de locatie voldoet aan de gestelde eisen, kan die in aanmerking komen voor een certificaat en een subsidie van € 2.250 van de Provincie Fryslân (SFBO, 2022). Deze onafhankelijke visitatiecommissie kijkt specifiek naar het aanbod van tweetalig onderwijs op een locatie. De landelijke inspectie kijkt daar niet naar.

De samenwerking tussen SFBO en tweetalige locaties werkt goed. Locaties zijn erg te spreken over de begeleiding vanuit SFBO, het materiaal is goed beschikbaar en bevat ook goed. Dat de locaties het aanbieden van tweetalig onderwijs er extra bij doen, naast alle andere verplichtingen, laat wel zien dat er grote betrokkenheid is bij het Fries, maar ook dat er veel energie van die locaties en SFBO uitgaat.

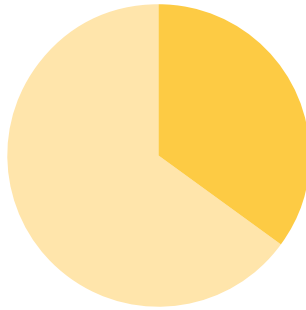
De Provincie heeft bovendien de subsidieregeling 'Frysk foar no en letter' in het leven geroepen. Die regeling biedt scholen in de provincie Fryslân financiële mogelijkheden om de Friese taal en cultuur te versterken en is bestemd voor (na)scholing, les- en leesmateriaal, cultuureducatie en de extra inzet van medewerkers, leerkrachten en docenten (Provincie Fryslân, 2022,- b).

Aantal tweetalige locaties

Momenteel zijn er in totaal zo'n 375 tot 400 kinderopvanglocaties en locaties voor peuteropvang in Fryslân (SFBO, e-mail, 30 mei 2022), waarvan 260 locaties tweetalig zijn; dat is ongeveer 60% (SFBO, e-mail, 3 juni 2022).³

Kinderopvanglocaties in Fryslân

- Nederlandstalige opvang
- Tweetalige opvang

Figuur 3: Verdeling Nederlandstalige opvang en tweetalige opvang in Fryslân

De afgelopen jaren is door opvangorganisaties in samenwerking met SFBO gewerkt aan de toename van het aantal tweetalige opvanglocaties in de grotere, meer Nederlandstalige plaatsen in Fryslân. Toch blijft het aanbod volgens SFBO nog steeds achter bij de vraag en zijn tweetalige locaties in grotere steden niet altijd goed bereikbaar voor ouders (Rijksoverheid, 2021). De provincie Fryslân heeft bovendien te maken met krimp, waardoor fusies plaatsvinden of locaties worden opgeheven. Dat heeft ook invloed op het aanbod van tweetalige locaties. Locaties die eerder tweetalig waren, zijn dat soms niet meer wanneer zij overgenomen worden door een nieuwe partij. Vooral als zo'n partij niet uit Fryslân komt en niet bekend is of minder affiniteit heeft met de tweetalige Friese situatie.

In de BFTK heeft de Provincie Fryslân geen concrete doelen opgenomen betreffende de toename en beschikbaarheid van twee- of meertalige kinderopvanglocaties. Naar eigen zeggen is dat bewust en is de Provincie daar voorzichtig mee omdat de cijfers erg kunnen wisselen: een fusie kan betekenen dat er plotseling een heel aantal tweetalige locaties verdwijnt (Mercator Europees Kenniscentrum voor Meertaligheid en Taalleren, 2021).

³ Een deel van de locaties in Fryslân bevindt zich echter in niet-Friestalige gebieden, zoals de Waddeneilanden of de Stellingwerven.

Samenwerking: Taalplan Frysk 2030 en de doorgaande leerlijn

In Taalplan Frysk 2030 is een van de drie doelstellingen om de aansluiting van het voorschools onderwijs op het primair onderwijs te verbeteren; hoe dat precies vorm zal krijgen, is op het moment van schrijven nog niet concreet gemaakt (Provincie Fryslân, 2021). Uit de gesprekken met het veld kan wel worden opgemaakt dat die aansluiting op dit moment nog niet optimaal is, door verschil in het wel of niet gebruiken van het Fries en door verschillen tussen de methoden. Waar op de opvang vaak de methode één-begeleider-één-taal wordt gehanteerd, krijgen kinderen op de basisschool bijvoorbeeld vaak te maken met dagdelen waarop een specifieke taal wordt gebruikt. De eerste stappen om de aansluiting tussen voorschools en primair onderwijs te verbeteren en daarmee de leerlijn te versterken, zijn al wel gezet door de partijen die betrokken zijn bij Taalplan Frysk 2030 (Afûk, Cedin en SFBO). Bijvoorbeeld door middel van een pilot met een overgangsboekje dat wordt aangeboden aan nieuwe leerlingen op de basisschool, waarin de taalsituatie van kinderen kan worden beschreven.

Door het organiseren van expertmeetings gericht op de voorschoolse sector en de onderbouw wordt verder geprobeerd om de samenwerking tussen verschillende Taalplan Frysk 2030-partners te bevorderen. Het doel van de expertmeetings is om een bepaald thema of vraagstuk verder uit te diepen door discussie of om interventies en producten verder te ontwikkelen.

Al met al werkt het veld, aangejaagd door Taalplan Frysk 2030, meer en meer samen en wordt veel kennis uitgewisseld. Er is duidelijk een begin gemaakt met het verbeteren van de aansluiting. Tegelijk staan de partners natuurlijk nog maar aan het begin van de uiteindelijke doelen en zal de komende jaren moeten blijken of het allemaal werkt en resultaat oplevert.

Principieel is het belangrijk om op te merken dat de doorgaande leerlijn natuurlijk helemaal niet versterkt kan worden in plaatsen waar die lijn nog helemaal niet bestaat, omdat de basisschool wel wat aan Fries doet maar locaties voor peuteropvang of de kinderopvang niet.

Personeel

De mate van het aanbod Fries lijkt vaak nog afhankelijk te zijn van specifieke personen. Die afhankelijkheid maakt het veld kwetsbaar.

Landelijk hebben kinderopvangorganisaties bovendien te maken met personeelstekorten en daardoor hebben de organisaties in Fryslân vaak niet de mogelijkheid om personeel te selecteren op taalbeheersing van het Fries.

Opleiding personeel

Omdat meertalige ontwikkeling en de Friese taal geen onderdeel zijn van het landelijk kwalificatiedossier van de mbo-opleiding Pedagogisch medewerker, heeft het geen vaste plaats binnen de opleiding, terwijl er wel vraag is naar personeel met kennis van zulke zaken.

Het vak Fries wordt momenteel aangeboden als keuzedeel. Op het Friesland College worden de keuzedelen breed aangeboden, terwijl bij Friese Poort alle opleidingen zelf bepalen welke keuzedelen worden aangeboden. Het keuzedeel Fries wordt pas sinds 2021 aangeboden op de Friese Poort in Leeuwarden en wordt helemaal niet aangeboden op hun locatie in Drachten. De Friese Poort en het Friesland College gaan in 2023 fuseren. Het is nog niet duidelijk welke gevolgen dit zal hebben voor het aanbod Fries.

Vanuit Taalplan Frysk 2030 wordt geprobeerd om Fries en meertaligheid een vaste plek binnen de opleiding voor pedagogisch medewerker te geven om aankomende pedagogisch medewerkers beter voor te bereiden op het meertalige werkveld waar ze mee te maken hebben in Fryslân. Waar voorheen workshops op aanvraag werden aangeboden door SFBO, werd vanaf eind 2020 geëxperimenteerd met een pilot op het Friesland College. Bij die pilot werden zes verschillende lessen over meertalige ontwikkeling aangeboden door verschillende Taalplan Frysk 2030-partners, zoals Cedin, Afûk en Tryater. Deze pilot was bedoeld voor studenten die bezig waren met een leervraag over meertalige ontwikkeling; om die reden trok de pilot slechts een beperkt aantal studenten. Om meer studenten met dit thema in aanraking te laten komen, wordt nu gewerkt aan een verplichte dag over de meertalige ontwikkeling van het jonge kind. Die dag wordt verzorgd door verschillende Taalplan Frysk 2030-partners en is bestemd voor alle tweedejaarsstudenten (G)PW (Gespecialiseerd Pedagogisch Medewerker) en OA (Onderwijsassistent). Het doel is dat het niet bij één dag blijft, maar dat Fries en meertaligheid uiteindelijk een structureel plekje krijgen in het reguliere programma. ROC Friese Poort maakt wel gebruik van de gastlessen die worden aangeboden door SFBO.

Wettelijke verplichting

Het blijkt duidelijk dat het veld intrinsiek sterk gemotiveerd en betrokken is en dat instanties eromheen druk bezig zijn met de doorontwikkeling en bevordering van tweetalig onderwijs. Toch is het veld kwetsbaar. Dat komt door het ontbreken van een wettelijke verankering van het Fries in de voorschoolse fase en de afhankelijkheid van de betrokkenheid van individuele locaties en medewerkers. Tegelijk ligt hier, volgens alle betrokkenen die we hebben gesproken, precies de kracht. Hun verwachting is dat een wettelijke verankering in de praktijk niets zal opleveren, maar juist zal leiden tot weerstand bij verschillende voorschoolse locaties, die op dit moment met meer uitdagingen te maken hebben dan alleen het al dan niet tweetalig geworden.

Rol van gemeenten

De gemeenten spelen een belangrijke rol in dit verhaal omdat zij de overheidslaag vormen die rechtstreeks contact heeft met individuele locaties. Zij zijn verantwoordelijk voor het toezicht, dat wordt uitbesteed aan de GGD, en zij geven kaders mee aan de sector door middel van hun verordening kinderopvang/vve.

Gemeenten kunnen die contacten met locaties gebruiken om het veld in beweging te brengen, en locaties aan te moedigen om in gesprek te gaan met SFBO. Dit wordt ook aangegeven in de 'Zevende rapportage van Nederland' (Rijksoverheid, 2021), waarin het Rijk ingaat op de belangrijkste ontwikkelingen in de periode 2019-2021 inzake de bescherming en bevordering van de talen die zijn erkend onder het Handvest in Nederland:

“Gemeenten kunnen hier een mogelijke rol in spelen door in de afspraken die zij maken met aanbieders van kinderopvang aandacht te vragen voor de beschikbaarheid en goede spreiding van tweetalige opvang” (Rijksoverheid, 2021, p. 10).

De bevroegde gemeenten lijken wel bereid te zijn om het Fries in de voorschoolse fase te stimuleren. Toch blijkt er veel verscheidenheid te zijn in de mate waarmee ze daarmee bezig zijn. Uit de gesprekken is wel duidelijk geworden, dat gemeenten vaak meer kunnen doen dan ze nu doen, maar zich daar niet altijd bewust van zijn. De Provincie Fryslân heeft in mei 2021 een brief naar alle gemeenten gestuurd om hen te wijzen op de mogelijkheid om het Fries op te nemen in de verordening

kinderopvang/vve; het gebruik van Fries in de kinderopvang kan een voorwaarde zijn voor het geven van extra subsidie voor vve. Dit is op het moment van schrijven echter door nog maar twee (gemeente Achtkarspelen en gemeente Waadhoeke) van de in totaal achttien Friese gemeenten geïmplementeerd.

Dit kleine aantal wordt mogelijk verklaard door versplintering van, of een bepaald tekort aan, specifieke kennis ten aanzien van deze sector bij de gemeenten. Binnen de gemeente zijn de ambtenaren die zich bezighouden met taalbeleid vaak niet dezelfde als de ambtenaren die zich bezighouden met de voorschoolse sector. Die twee domeinen vallen soms ook onder verschillende wethouders, wat niet helpt voor de verbinding.

De Provincie vaart vooral op de kennis en expertise van SFBO. In de praktijk heeft daarom vooral SFBO contact met de locaties. De kracht van SFBO is juist dat zij van onderop werken. Het zou hun succesvolle aanpak ondergraven als zij sturend zouden moeten optreden. Juist dat is een taak die beter past bij de gemeenten, die op hun beurt daar weer sterker op kunnen worden gewezen door de Provincie Fryslân.

Behoeftte aan sturing

De kennis van wettelijke en technische aspecten van de voorschoolse sector binnen de diverse overheidslagen is niet optimaal. Dat maakt het lastig om sturing te geven aan die specifieke zaken. Het feit dat concrete, meetbare doelstellingen ontbreken in de BFTK maakt dat sturing hierop nog moeilijker is. En dat terwijl uit recent onderzoek (Kingma, 2022) blijkt dat concrete, meetbare doelstellingen noodzakelijk en effectief zijn in het beleid van andere minderheidstalegio's in Europa.

Ook uit de gesprekken met het veld blijkt dat er behoefte is aan sturing vanuit gemeenten, Provincie en Rijk, zodat duidelijk is waar de partijen met elkaar op toe werken.

WAADHOEKE

Voorbeeld van een stimulerende gemeente

De gemeente Waadhoeke is een mooi voorbeeld van een stimulerende gemeente wat betreft Fries en meertaligheid in de voorschoolse fase. Het taalbeleid van de gemeente Waadhoeke wordt gebaseerd op het motto: uitnodigend, zichtbaar en vertrouwd. 'Attitude' heeft de gemeenten nog aan dat motto vastgeplakt. Het moet namelijk vanzelfsprekend zijn om het Nederlands, Fries, Bildts en/of Franekers op school te praten.

Om zaken te borgen op dat gebied, heeft de gemeente een artikel opgenomen in de Subsidieregeling Peuteropvang en Voor- en vroegschoolse educatie gemeente Waadhoeke 2022 (zie artikel 10). Hierin wordt aangegeven dat de subsidieontvanger – in dit geval de kinderopvangorganisatie – moet voldoen aan het lokale taalbeleid om in aanmerking te komen voor subsidie. Dit houdt in dat ze meewerken aan "het aanbieden en ontwikkelen van activiteiten voor taalontwikkeling en ouderbetrokkenheid" en helpen bij het streven om 80% van de kinderopvang in de gemeente tweetalig aan te bieden (Overheid, 2022,-b). Op dit moment zijn sommige locaties nog bezig met het certificeringstraject tweetaligheid. 30 van de 38 locaties zijn al gecertificeerd tweetalig.

Toch richt de gemeente Waadhoeke zich niet alleen op de Fries-Nederlandse taalontwikkeling, maar heeft ze ook oog voor de andere talen die worden gesproken in de gemeente. Meertaligheid heeft daarom ook een plek in de regeling. Zo wordt er ook gedacht aan kinderen van Poolse arbeidsmigranten in de gemeente. Het voorlezen in de eigen taal is namelijk een van de zaken waar Waadhoeke op wil inzetten.

Om de verschillende partijen in het veld te ontmoeten, informatie uit te wisselen, samen te werken en om te adviseren, heeft de gemeente het 'Taalplatform Waadhoeke' opgezet. Het platform, dat wordt geleid door de meertaligheidscoördinator van de gemeente, bestaat uit vertegenwoordigers van taalorganisaties, bibliotheken, het onderwijs, de GGD, het cultuurveld, de jongerenraad, Afûk, de gemeente en de Provincie Fryslân. Drie of vier keer per jaar komen de verschillende partijen bij elkaar om met elkaar na te denken over taalzaken.

Gemeente Waadhoeke zet bovendien in op vroege voorlichting van ouders, door hen al voor de geboorte van het kind over de voordelen van meertaligheid te informeren op informatieavonden van het consultatiebureau. Om dat goed te kunnen doen, heeft de gemeente de medewerkers van het consultatiebureau een training over meertaligheid en taalbewustzijn van de Afûk aangeboden.

De GGD komt op de consultatiebureaus al vroeg met het jonge kind in contact en kan daar zo ouders ook weer informeren over meertaligheid en de taalkeuze die ze kunnen maken. Op de consultatiebureaus zijn boekstart-coaches van de bibliotheek aanwezig en ook mensen die de vve-indicaties verzorgen. Samen kunnen zij de ouders goede informatie geven.

4 Conclusie en aanbevelingen

Het afgelopen jaar is DINGtiid met verschillende partijen in gesprek geweest over het Fries in het voorschools onderwijs. Het lijkt op het oog een meertalig succesverhaal in Nederland: meer dan de helft van alle kinderopvanglocaties in Fryslân is tweetalig. Er is beleid, er is ambitie, er is materiaal, er zijn opleidingen, er is ondersteuning en veel motivatie in het veld...

Maar hoe kan het dan dat nog lang niet alle locaties de Friese taal een vaste plek hebben gegeven en dat er dus nog altijd veel ouders zijn die geen toegang tot Friestalige opvang voor hun kinderen hebben? Hier zijn meerdere redenen voor. Fusies en de overnamen van locaties brengen bijvoorbeeld het risico mee van het verdwijnen van tweetalige locaties. En ondanks de inspanningen van Taalplan Frysk 2030, hebben Friese en meertalige ontwikkeling nog steeds geen vaste plek binnen de opleiding Pedagogisch medewerker – terwijl de vraag in het veld naar mensen met kennis van juist zulke zaken er zeker wel is. Ook de personeelstekorten in de sector, gecombineerd met de afhankelijkheid van de specifieke individuen die zich inzetten voor het Fries, maken het veld kwetsbaar.

Het gaat allemaal in tegen de wettelijk geldende gelijkwaardigheid van Fries en Nederlands in de provincie Fryslân, die immers wil dat ongehinderde toegang tot (deels) Friestalige opvang en vve vanzelfsprekend is.

Veld: Niet verplicht, maar ook niet vrijblijvend

De belangrijkste vraag is dus hoe het Fries in de voorschoolse fase beter kan worden geborgd. Behoeft een aparte wettelijke verplichting is er niet vanuit het veld. De van-onderop-aanpak zoals die al jaren door met name SFBO wordt gehanteerd, werkt heel goed; alle partijen waarmee is gesproken in het kader van dit advies, van locaties tot gemeenten en Provincie, zijn daar erg blij mee. En met de Wet gebruik Friese taal, het Europees Handvest en het Kaderverdrag liggen er eigenlijk al veel bruikbare beleidsmatige kaders op grond waarvan er ambitieus beleid kan worden gemaakt. Maar waar het aan ontbreekt is nu juist dat ambitieuze beleid. Door Rijk en Provincie worden geen concrete doelstellingen genoemd in de BFTK. Er is dan ook geen sturing vanuit het Rijk, de Provincie en de gemeenten, waarschijnlijk omdat niemand van die overheidspartijen zich echt eindverantwoordelijk voelt. Behalve

door SFBO, die het intern bijhoudt, wordt ook niet door overheden gecontroleerd hoeveel locaties tweetalig zijn en hoeveel kinderen er gebruik maken van tweetalige kinderopvang. In de praktijk komt veel op de bureaus van SFBO terecht, terwijl de verschillende overheden met elkaar heel goed zouden kunnen werken aan het stimuleren van de locaties. Dat zal helpen om het uiteindelijk voor elk kind in Fryslân vanzelfsprekend te maken dat Fries een plek heeft in de opvang.

Aanbevelingen

In het licht van bovenstaande doet DINGtiid de volgende aanbevelingen om de positie van het Fries in de voorschoolse fase te verbeteren:

Sturing

- **Provincie Fryslân/Rijk: Neem concrete, meetbare doelstellingen op in de nieuwe BFTK en stuur hierop.** Provincie en Rijk hebben in de BFTK 2019-2023 hun ambities voor de voorschoolse fase niet geconcretiseerd, waardoor er eigenlijk niet op gestuurd kan worden. Provincie en Rijk wordt nadrukkelijk aangeraden om in de nieuwe BFTK duidelijke doelstellingen te formuleren in de vorm van aantallen locaties, zodat er gestuurd kan worden en de voortgang goed gemonitord kan worden.
- **Gemeenten/Provincie: Kom tot gemeentelijke doelstellingen in een Fries Voorschools Profiel per gemeente en geef gemeenten een actievere rol en meer verantwoordelijkheid om daarop te sturen en het Fries op voorschoolse locaties te stimuleren.** Momenteel zijn sommige opvangorganisaties onvoldoende bereid om zelf de verantwoordelijkheid te nemen om tweetalig onderwijs aan te bieden: er ligt immers niet een wettelijke verplichting op. Inzetten op een extra wettelijke verplichting is volgens het veld echter niet de oplossing.

Om te sturen op de doelstellingen en het veld daarheen te leiden, moet de Provincie meer taken beleggen bij en meer prestaties vragen van gemeenten. De provinciebrede doelstellingen uit de BFTK kunnen als vliegwiel werken door die te vertalen naar gemeentelijk niveau. Maak voor elke Taalwetgemeente een eigen *Fries Voorschools Profiel*, met prestatieafspraken over spreiding en aantallen tweetalige locaties. Gemeenten kunnen dan door de Provincie verantwoordelijk worden gehouden voor het aantal tweetalige locaties op hun grondgebied.

Als de Provincie meer van gemeenten vraagt, durven gemeenten meer van de opvangorganisaties te vragen. Gemeenten hebben bij uitstek de positie om opvangorganisaties te vragen om zich aan te sluiten bij SFBO en tweetalig te worden. Dat kan bijvoorbeeld door die wens op te nemen in het beleid. De borging wordt versterkt als zaken over tweetaligheid op kinderopvanglocaties neergelegd worden in een gemeentelijke verordening of subsidieregeling. Gemeenten kunnen bovendien werken aan een brede netwerkbenadering, waarin maatschappelijke en overheidsinstellingen elkaar ontmoeten. Denk daarbij aan organisaties die nu al veel aan het Fries doen zoals bibliotheken en consultatiebureaus. Samen kunnen die organisaties de kinderopvanglocaties steunen om het Fries te versterken (zie ook het voorbeeld van Waadhoeke). De gemeenten kunnen zo een belangrijke rol spelen om het aanbod van tweetalige opvang te versterken.

Opleidingen

- **Provincie Fryslân/Rijk: Het Fries en meertalige ontwikkeling moeten een vaste plek krijgen binnen de opleiding Pedagogisch medewerker.** Om het Fries en meertalige ontwikkeling een vaste plek te geven binnen de opleiding Pedagogisch medewerker is inzet nodig om het landelijke kwalificatiedossier te laten aanpassen. Het kwalificatiedossier geeft aan waar mbo-studenten aan het eind van hun opleiding aan moeten voldoen en wat zij moeten weten. Neem, in de lijn van de resultaten van het MIND-team, in het kwalificatiedossier voor pedagogisch medewerkers op dat zij kennis hebben van talige diversiteit en meertalige taalontwikkeling. Daarnaast is het wenselijk om een specifieke toevoeging zoals in de Wet Kinderopvang toe te voegen aan het kwalificatiedossier. Namelijk deze: op kinderopvanglocaties in gebieden "[daar] waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is," wordt van pedagogische medewerkers verondersteld dat zij adequate passieve en actieve kennis van deze talen hebben.

5 Bronnen

- CBS. (2022). *Formele kinderopvang*. Van CBS: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/24/gemiddeld-500-euro-coronavergoeding-voor-ontvangers-kinderopvangtoeslag/formele-kinderopvang>
- Committee of Experts. (2019, november 5). *Sixth Report – The Netherlands*. Van Council of Europe: <https://rm.coe.int/ecrml-netherlands-6th-evaluation-report/16809f023f>
- Committee of Ministers. (2020, september 23). *Recommendation CM/RecChL(2020)3 of the Committee of Ministers to member States on the application of the European Charter for Regional or Minority Languages by the Netherlands*. Van Council of Europe: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016809fab3c
- Council of Europe. (1992). *European Charter for Regional or Minority Languages*. Van Council of Europe: <https://rm.coe.int/1680695175>
- Council of Europe. (2022). *About the Framework Convention for the Protection of National Minorities*. Van Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/minorities/at-a-glance>
- Council of Europe. (2005, juni 1). *Ramtferdrach foar de beskerming fan Nasjonale minderheden*. Van Council of Europe: <https://rm.coe.int/fcnm-frisian-translation/16808ef30b>
- Council of Europe. (2022). *The objectives of the European Charter for Regional or Minority Languages*. Van Council of Europe: <https://www.coe.int/en/web/european-charter-regional-or-minority-languages/the-objectives-of-the-charter>
- Cummins, J. (2001). *Bilingual Children's Mother Tongue: Why is it important for education?* Van Sprogforum: https://www.lavplu.eu/central/bibliografie/cummins_eng.pdf
- de Graaf, A., Delarue, S., & De Coninck, K. (2019). *Antwoorden op vragen over omgaan met meertaligheid in het onderwijs in het Nederlandse taalgebied*. Van Taalunie: <https://taalunie.org/publicaties/53/antwoorden-op-vragen-over-omgaan-met-meertaligheid-in-het-onderwijs-in-het-nederlandse-taalgebied>
- Inspectie van het Onderwijs. (2022). *Kinderopvang*. Van Onderwijsinspectie: <https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwijssectoren/kinderopvang>
- Kingma, J. (2022). *In takomstbestindige taalynfrastruktuer yn Fryslân – In komparatyf ûndersyk nei regionale taalynfrastruktueren yn Europa*. Leeuwarden.
- Mercator Europees Keniscentrum voor Meertaligheid en Taalleren. (2021).

- In stúdzje nei de wurking en útwurking fan de Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer (BFTK)*. Leeuwarden: Mercator Europees Keniscentrum voor Meertaligheid en Taalleren.
- MIND-team. (2021). *Meertaligheid in dagopvang – Een onderzoek naar de effecten van het gebruik van twee talen op het kinderdagverblijf*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.
- Overheid. (2014, januari 1). *Wet gebruik Friese taal*. Van Overheid: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034047/2014-01-01>
- Overheid. (2022,-a, april 1). *Wet Kinderopvang*. Van Overheid: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0017017/2022-04-01>
- Overheid. (2022, januari 25). *Subsidieregeling Peuteropvang en Voor- en vroegschoolse educatie, gemeente Waadhoeke 2022*. Van Overheid: <https://lokaleregelgeving.overheid.nl/CVDR671895/1#d128545669e41>
- Provincie Fryslân. (2020). *De Fryske taal atlas 2019*. Leeuwarden: Provincie Fryslân.
- Provincie Fryslân. (2021, november). *Projektplan Taalplan Frysk 2030*. Van Taalplan Frysk: https://taalplan.frl/site/wp-content/uploads/2021/12/TF2030_Projectplan_2021_toegankelijk_totaal_beeldscherm.pdf
- Provincie Fryslân. (2022,-b). *Frysk foar no en letter 2021-2024*. Van Provincie Fryslân: <https://www.fryslan.frl/fryskfoarnoenletter>
- Provincie Fryslân. (g.d.-a). *Wat is Taalplan Frysk 2030?* Van Taalplan 2030: <https://taalplan.frl/wat-is-taalplan-frysk-fr/>
- Provincie Fryslân. (g.d.-b). *Taalplan Frysk 2030*. Van Taalplan Frysk 2030: <https://taalplan.frl/>
- Provincie Fryslân. (g.d.-c). *Fries in het onderwijs*. Van Provincie Fryslân: <https://www.fryslan.frl/fries-in-het-onderwijs>
- Rijksoverheid. (2018, november 30). *Bestuursafpraak Friese taal en cultuur 2019-2023*. Van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/convenanten/2018/11/30/bestjoersofspraak-fryske-taal-en-kultuer-2019-2023>
- Rijksoverheid. (2021, mei). *Zevende Rapportage van Nederland, inzake het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden*. Van Rijksoverheid: <https://open.overheid.nl/repository/ronl-8b732f0a-b96d-4aa4-803c-35b5a881d60f/1/pdf/zevende-rapportage-nederland-europees-handvest-voor-regionale-talen-of-talen-van-minderheden.pdf>
- Rijksoverheid. (g.d.-a). *Krijgt mijn peuter of kleuter voorschoolse of vroegschoolse educatie (vve)?* Van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/voorschoolse-en-vroegschoolse-educatie/vraag-en-antwoord/wat-is-voorschoolse-en-vroegschoolse-educatie-vve>

Rijksoverheid. (g.d.-b). *Kwaliteit kinderopvang*. Van Rijksoverheid: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/kinderopvang/kwaliteitseisen-kinderopvang-en-peuterspeelzalen>

Rutu foundation. (2022). *Translanguaging*. Van Rutu foundation: <https://www.rutufoundation.org/translanguaging/>

SFBO. (2022,-b). *Oer SFBO*. Van SFBO: <https://www.sfbo.nl/frl/oer-sfbo>

Versloot, A. (2020). Streektaaldood in de Lage Landen. *Taal en Tongval*, 72(1), pp. 7-16.

Wiersma, A. (2021, december 15). *Beleidsregel van de Staatssecretaris van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*. Fan Staatscourant: <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2021-49365.pdf>

Bijlage 1 Gesprekpartners

DINGtiid heeft in de loop van dit onderzoek van de volgende personen/ instanties input gekregen:

- Afûk/Gemeenten en Frysk – Douwkje Douma
- Afûk/Wy binne mbû – Fokke Jagersma
- Cedin – Dorien Hamstra & Bernadet de Jager
- De Tarissing (Aldehaske) – Jaap-Jan van Leeuwen
- Gemeente De Fryske Marren – Lucienne Boelsma & Yde Wierda
- Gemeente Smallerland (schriftelijke reactie) – behandeld door Marcel Schuurmans
- Gemeente Waadhoeke – Jan Dijkstra, Sara Sietzema, Martinus Visser
- GGD Fryslân – Thea Zwart-Plokkaar
- Jelske Dijkstra – onderzoeker meertalige taalontwikkeling, persoonlijke titel
- Kinderwoud (Nieuwehorne) – Jitske de Boer
- NHL Stenden hogeschool – Sieta de Vries
- Provincie Fryslân – Nienke Jet de Vries
- Sintrum Frysktalige Berne Opfang – Sytske de Boer

www.dingtiid.frl

ynfo@dingtiid.frl

© DINGtiid